

Иван Вазов

Векът!

O, tempora, o, mores!

I

Млъкнете вие, бедни хвалители на века,
във който назовахте свободен човека:
млъкнете с вашта правда, свобода и прогрес,
безумия, с които глушихте ни до днес!
Със нас се не ругайте! От срам се зачервете.
Защо тоз век нищожен велик го вий зовете?
Дали, че в него няма ни робство, ни разврат?
Дали, че ни обсипва със мир и благодат?
Или... че днес изново епохата настана,
която бе видяла Атила, Тамерлана?

II

От Дунава до Охрид, до Бялото море –
един народ нещастен под тежко иго мре!
В гори, в поля, в колиби, в долини и балкани
днес видиш само ужас и чуйш едно риданье.
Навред тирани, тигри зли, лакоми за стръв.
И слабите убити, и робите във кръв!
Села иззапустели, градища разрушени,
развалини димещи и черкви осквернени.
И челяди безбройни без покрив и без хлеб,
кои от мраз треперят и мрат от глад свиреп.
Момците на бесила, девойките в хареми –
и плачове, и мъки, и ужаси големи!

.....

Ах, вижте тая майка как плаче и пищи!
И стиска си детето на своите гърди
и от убийци грозни, от острите им саби
се мъчи да го брани със своите ръце слаби.
И дор не пада мъртва под удари безчет,
не пуца от гърди си любимий си предмет.
Тогавя те го грабват, на сабите натикват,
подмятат го нагоре и диво се провикват
и тъй като празнуват със кървавий си лов,

бесовски песни пеят и тичат за по-нов!
 Но вижте таз девица разплакана и тези
 обржени, гнуснави, запенени черкези...
 Как тя се моли, вика с уплашено лице
 и тегли се да бяга от зверски им ръце.

.....

Каква достойна гледка! Отпреде и отзади –
 вред видиш мърши гнили и трупове грамади,
 й членове човешки разсени без разбор –
 останки страховити от тоя страшен мор.
 На, тук ръка паднала, там мъничко краченце
 или главичка руса на някое детенце;
 а татък – в кал се ваят оглозгани глави
 и дрехи женски, гнили и лъскави коси...
 (Това да се опише, ах, нивга не могло би!)
 Тук майки с кръв залени, с разтворени утроби,
 там старци се тръшнали при скълцани деца
 и юноши зелени с прободени сърца...
 А между тях се лутат рой врани, орли, псета
 кат на една трапеза ужасна и проклета!
 И до предел най-краен да стигне мерзостта,
 убийците се кълчат, играят по кръвта!

III

Какъв е тоз век страшен? Какви са тез години,
 в кои дела такива се вършат пред очи ни?
 В кои тиранът волно играй с огън и с меч
 и цял народ се треби чрез най-ужасен сеч?
 Каква е таз Европа, с човещина прочута,
 и зрителка спокойна на таз картина люта,
 коя не ще да викне със глас неустрашим:
Махнете се, диваци! Не щем да ви тързим!
 Но не!... Това не бива! В това се тя не меси,
 че то не иде никак на нейни интереси
 и тя желай да пази тоз стар и гнилий трон,
 кой сявга е смущавал възточний небосклон.
 За нея робът твар е по-долна и от скота,
 когото пазят, милват, че той влече хомота;
 че мрем или живеем – за нея все едно,
 като че част не правим от нейното тело!

И нашта борба люта със този род на злото,
петно на нашто време и срам на обществото,
в Европа не повдига ни скръб, ни жал, ни гнев –
ах, ний сме гладйатори, които й правят кеф!

IV

Да, взех да мисля вече, че принципи човешки
не са освен досадни измислици глупешки,
че правда, братство, обич – едни са басни тук,
че думата свобода е само празен звук,
че милостта е глупост, че господ е металът,
кому се всички кланят, боят и свещи палят,
че злото се не махва чрез никакъв способ,
че силний все тиран е и слабий все е роб;
че таз цивилизация, че това християнство
не са освен измама, лъжа и шарлатанство;
насилството е правда и мерзостта е слава,
че нищо си нагона под свода неменява:
змията все е люта и Каин – все кръвник –
и човекът все е човек до този миг!

V

Но, музо възмутена, спри таз присъда страшна!
Тя може би е права, а може би и гряшна.
При всичко, че е грозен и мрачен нашия век,
но правдата във него не е досущ без ек.
С порои кръв оквасен и пълен с картини страшни,
с позор, разврат, кланета, войни, вражди всегдашни,
той, колкото да бъде чудовищен и чер,
на проблески от доблест все дава ни пример.
И ако съществуват на туй нещастно време
и гении на злото, и изверги големи,
каквито са например: зловещий Елиот¹,
Дизраели и Дерби – и всичкият им род
с кръвта Христова, който се някога накапа,
и ватиканский идол, чудовищний Рим-папа²,
съюзник на Корана! – то има мъже днес,
венец на човека, на времето ни чест.
Тъй Ръсел благородни, на слабите бранител,
и славний Гарибалди, на робите любител,

които не един път вдигнаха своя глас,
ужасен за тирана и сладостен за нас;
Странгфорд и Брайт, и Гладстон, Фарлей, Хюго поетът
и други тям подобни, що кат лампади светят
във мрачината обща на деветнайстий век,
приятели и братя на страждущий човек.

VI

Но що е тоз век? Що е? Век чуден, в който злото
празнува и се бори победно със доброто,
епоха, що робството не може да търпи,
а пък тиран й трябва мирът да се крепи!
Противоречье!... Сцена на светли революции,
на мир, прогрес, свобода и на башибозуци!...
Де кръст и полумесец целуват се без срам,
де Пий на Мохамеда кади му тимиян,
де гръкът, син Канарев³ и внук на Милтиада,
пече сами си братя под знака на Мурада,
де мравката се пази и волът се не бий,
а цял народ оставят тиран да го затрий!

12 септември 1876

КРАЙ

-
1. Тогавашният английски посланик-туркофил в Цариград, който се застъпяше за турците.
  2. Папата бе приветствувал султана за победата му над Сърбия.
  3. Канарис е един от главните воеводи гръцки през гръцката борба за независимост.

Източник: Словото
Набиране: Надежда Владимирова и Инна Атанасова

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/4358>]